

GÜVENLİK VE SAVUNMA STRATEJİLERİ
UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ AYLIK
BÜLTENİ

6 ŞUBAT 2023

Rahmet ve minnetle anıyoruz.

ŞUBAT 2025

6 ŞUBAT DEPREMLERİNİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ VE KRİZ İLETİŞİMİNİN ÖNEMİ

Doç. Dr. Ebru CAYMAZ¹

Prof. Dr. Fahri ERENEL²

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve 11 ilde neden olduğu yıkım ve kayıplarla asrın felaketi olarak tanımladığımız Kahramanmaraş merkezli depremler, düşünülen aksine çalıştığımız yerden geldi. AFAD tarafından geliştirilen Afet Yönetimi ve Karar Destek Sistemi (AYDES)'nde yer alan deprem senaryosu, Kahramanmaraş'ta meydana gelebilecek 7,5 şiddetinde bir depreme yönelikti. Aynı senaryonun etki analizlerine bakıldığında başta Hatay olmak üzere birçok ilde yıkım öngörülmekteydi. Arama kurtarmada ulusal akreditasyona başvuran tüm ekipler, 2015 yılından beri bu senaryoya aşınaydı.

Diğer yandan afet müdahale süreçleri de titizlikle planlanmıştı; hangi lojistik depolar kullanılabileceği, bölgelere hangi yollardan ulaşılacağı ve öngörülen yıkımların nerede gerçekleşeceğine dair veri setleri bulunmaktaydı. Ancak meydana gelen ikinci depreme dair hiçbir öngörü yoktu ve bu durum hem kaos yönetimi hem de kriz iletişimi bağlamında pek çok çıktıyı da beraberinde getirdi.

Sadece 6 ve 7 Şubat 2023 tarihlerini kapsayan iki günlük süreçte dahi Türkiye'de aktif olarak kullanılan sosyal medya uygulamaları üzerinden 52 milyon civarında paylaşım yapılması, müteakip günlerde paylaşım miktarının dakika başını 28.000'i aşması dezenformasyon, mezenformasyon ve malenformasyonun yayılımı bağlamında koordinasyon ekipleri için başlı başına bir zorluk oluşturmuştur.

Mezenformasyon en genel tanımı ile herhangi bir kötü niyet olmadan oluşturulan yanlış bilgi olarak ifade edilir. Dezenformasyon zarar vermek amacıyla kasıtlı olarak oluşturulan yanlış bilgi olarak tanımlanırken malenformasyon ise içerik olarak gerçeğe dayalı ve birilerine zarar vermek için oluşturulan bilgiyi ifade eder.³ 6 Şubat depremleri esnasında salt X Platformu'nda paylaşılan ileti sayısı 150 milyonu aşarken bahsi geçen durum bilgi kirliliğini de içeren bir infodemi durumuna neden olmuştur. Öyle ki İletişim Başkanlığı, sosyal medya üzerinden halka aracısız olarak sunulan yanlış bilgilerle mücadele edebilmek amacıyla günlük deprem dezenformasyon bültenleri yayımlamak durumunda kalmıştır. Bahsi geçen yanlış bilgiler,

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

² İstinye Üniversitesi.

³ Alcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social media and fake news in the 2016 election. *Journal of Economic Perspectives*, 31(2), 211-36.

sosyal medya platformlarında etki alanları giderek genişleyen “yankı odaları”nın güçlenmesine katkı sağlamıştır. Yankı odası, en genel ifade ile sosyal medya platformları aracılığıyla benzer inanç ve görüş sahiplerinin benzer misyonlar etrafında birleşerek fikir paylaştığı ve bu görüşlerin sürekli tekrarlanarak karşıt görüşlerin var olmadığı tek taraflı bir iletişim biçimidir. 6 Şubat depremleri esnasında da infodemi boyutuna ulaşan bilgi paylaşımı, bilhassa yankı odaları aracılığıyla yanlış bilginin yayılmasına sebebiyet vermiştir. Örneğin sosyal medya platformlarında sıklıkla paylaşılan “Kahramanmaraş’ta salgın hastalık başladı, şehrin tahliye edilmesi gerekiyor” veya “Hatay’da baraj patladı” vb. iddialar, etkilenen bölge halkı arasında panik ve kaosa yol açarak mevcut kriz yönetimi süreçlerini daha zorlu hale getirmiştir.

Bilgi çağı yepyeni bir dizi risk ve krizi beraberinde getirirken, iletişim ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeler, insanların bu risklere ilişkin farkındalığını artırmanın yanı sıra risk değerlendirmesi ve buna bağlı siyasi ve sosyal tartışmalara dayalı diyalog ve ortak karar alma süreçlerinin kapsamını da genişletmektedir. Bilhassa sosyal medya gibi bilgi ve habere aracısız ve anlık erişim sağlayan platformların kullanımındaki artış, mevcut kriz iletişimi stratejilerinin de gözden geçirilmesini zorunlu kılmıştır. Kriz iletişimi, topluma ve halka yönelik zararı önlemek ve azaltmak için kriz yönetimini destekleyen en önemli unsurlardan biridir. Bu süreçte halkın kendi kendine yeterliliğini ve kurumlarla iş birliğini artırmak (örneğin AFAD gönüllüğü), eğitim faaliyetleri, bilgi alışverişi ve kamusal tartışmalara katılım ve yeniden inşa ile ilgili karar alma süreçleri aracılığıyla toplumsal risk anlayışını güçlendirmenin yanı sıra kaynağı belirsiz ve doğrulanamayan bilginin paylaşımına destek vermemek, toplumsal afet direncini artırmada önemli bir adım olarak öne çıkar.

Öte yandan afet haberciliği alanının artan ölçüde önem kazanması ve bilinçlendirme faaliyetleri aracılığıyla afet okuryazarlığının artırılması, yanlış bilginin kasıtlı olarak yayılması ve infodemiye dönüşmesinin önündeki en büyük engeldir. Bu noktada afet haberciliği, okurları afetler, arama kurtarma çalışmaları, acil yönetim stratejileri ve afet sonrası hizmetler hakkında bilgilendirme ve farkındalık sağlama kritik öneme sahiptir.

Türkiye nüfusunun ortalama %65,7’sinin aktif bir sosyal medya kullanıcısı olarak her gün sosyal medyada ortalama 2.5 saat vakit harcadığı göz önünde bulundurulduğunda afetler esnasında kaos ve kriz yönetimi süreçlerinde bahsi geçen nüfusun çok daha uzun süreler boyunca sosyal medyada içerik paylaşacaklarını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Afet okuryazarlığı bu noktada kritik önem kazanmaktadır. Afetler esnasında dezenformasyon yayılımına ilk defa 2011 yılında gerçekleşen Van Depremi’nde dikkat çekilmiştir. Depremden kısa bir süre sonra çevrime giren bilgilerin hatalı ve çarpıtılmış olarak servis edildiği 10.000’den fazla sosyal medya mesajı, afet yönetiminde görevli koordinasyon yetkilileri için önemli bir iş yükü oluşturmuştur. 23 Ekim 2011 tarihinde gerçekleşen Van depremine yönelik afet

koordinasyon yetkilileriyle yapılan röportaj sonrası 25.10.2011 tarihli “Facebook ve Twitter kurtarma ekiplerini zora soktu” başlığıyla haber bültenlerine yansımıştır.⁴

6 Şubat depremlerine müteakiben 215.255 ağır hasarlı ve yıkık konut sayısı ile Hatay ili depremden en çok etkilenen bölge olarak öne çıkar. Nitekim limanda meydana gelen büyük çaplı yangın ve deniz suyunun taşarak şehrin bir kısmını sular altında bırakması nedeniyle depremin ilk iki gününde X platformu üzerinden Hatay temasıyla 3.674.699 paylaşım yapıldığı görülmektedir. Diğer yandan arama kurtarma ekiplerine ve enkaz altındaki kişilere yönelik ilk iki günde 1 milyonu aşkın paylaşımın yapılması, veri yönetimi bağlamında hem kurtarma ekipleri hem de koordinasyon yetkilileri açısından başlı başına bir zorluk teşkil ederken sürekli meşgul edilen ihbar hatları gerçekten yardıma ihtiyaç duyan vatandaşların zamanında gerekli acil yardım malzemelerine erişimini de sekteye uğratmıştır.

Bu noktada ortaya çıkan bir diğer kritik husus ise afet lojistiği planlamasıdır. Tamamen iyi niyetle etkilenen bölgelere yardım etmek isteyen vatandaşlar, güvendikleri kurumlar aracılığıyla bağışlarını ivedilikle iletmek istemektedir. Bununla birlikte afet lojistiği planlaması hem uzmanlık hem de tecrübe gerektiren kritik bir uzmanlık alanıdır. Örneğin, hastanelerin acil kan ve medikal ihtiyaçlarını içeren araçların, kıyafet taşıyan tırların neden olduğu trafik nedeniyle gecikmesi ya da doğru zamanda doğru malzemenin doğru yere ulaşmasını sekteye uğratabilecek türde yapılan planlamaların yanı sıra bölgeye varan araçların taşıdıkları malzemeyi kar/ yağmur altında boşaltarak malzemelerin kullanılmaz hale gelmesi, etkilenen bölgede yaşayan vatandaşlar arasında muhtelif sorunlara yol açmaktadır.

Teknolojik gelişmelere paralel olarak kendisini sürekli geliştiren iyi bir afet yöneticisi, klasik kriz yönetimi süreçlerinin yanı sıra afet okuryazarlığı, kriz iletişimi, afet lojistiğinde yeni yaklaşımlar vb. alanlarda asgari düzeyde farkındalık ve yönetim becerilerine sahip olmak durumundadır. Yapı stoğunun sorunlu olduğu Türkiye örneklemini göz önünde bulundurulduğunda her ne kadar risk yönetim süreçlerinin önemi vurgulansa da toplum tabanında beklenen farkındalık dönüşümü sosyolojik açıdan uzun yıllar gerektiren bir süreç olarak öne çıkar. Diğer yandan her an afet riskiyle karşı karşıya kalan ülkemizde bahsi geçen dönüşüm süreci tamamlanıncaya kadar o esnada karşılaşılan krizlere daha etkin müdahale edebilmek için uygun stratejiler belirlenerek önlemler alması elzemdir.

Günümüz dünyasında küresel çapta risk azaltım altyapısına yön veren Sendai Risk Azaltma Çerçevesi 2030 yılında sona erecektir. Birleşmiş Milletler halihazırda yeni bir risk azaltım çerçevesi için çalışmalarına devam ederek uluslararası çalışma grupları oluşturmaktadır. Risk

⁴ En Son Haber. (2011, 25 Ekim). Facebook ve Twitter kurtarma ekiplerini zora soktu. Erişim Adresi: <https://www.ensonhaber.com/gundem/facebook-ve-twitter-kurtarma-ekiplerini-zora-soktu-2011-10-25>

yönetimi ancak toplum tabanında karşılık bulduğunda etkin bir şekilde uygulanabilmektedir. Bu minvalde başta AFAD olmak üzere muhtelif kamu kurumlarına büyük görevler düşmektedir. AFAD tarafından geliştirilen afet gönüllüğünün yaygınlaştırılması, ilk 72 saatte bu eğitimi alan vatandaşların temel olaylara müdahale edebilme kapasitelerini artırmaları bakımından çok önemlidir.

Afet esnasında yönetim fonksiyonlarının daha etkin yürütülebilmesi ise bilişim altyapısından tecrübeli personele, kapsamlı kriz iletişimi stratejilerinin uygulanmasından afet lojistiği planlamasına kadar birçok etkene bağlıdır. Bu noktada koordinasyon yetkililerinin Birleşmiş Milletler tarafından kullanılan VOSOCC ve GDACS gibi uygulamaları etkin bir şekilde kullanabilmeleri oldukça önemlidir. Bir diğer öne çıkan husus ise İletişim Başkanlığı bünyesinde Kriz İletişimi Çalışma Grupları oluşturularak hem klasik hem de yeni nesil afetlere yönelik senaryo bazlı eğitimler düzenlenmesi, içerikler hazırlanması ve kapsamlı bir şekilde halkı bilinçlendirme faaliyetlerinin yürütülmesidir.

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI BİTMEME YAKIN

Dr. Ahmet GEDİK

Rusya-Ukrayna Savaşı, 24 Şubat 2025 itibarıyla üçüncü yılını doldurmuştur. Bu süre zarfında çatışmalar hem askeri hem de diplomatik alanlarda yoğunlaşarak devam etmektedir. Askeri durum açısından bakıldığında, Ukrayna Genelkurmay Başkanlığı'nın verilerine göre, savaşın başlangıcından bu yana Rusya'nın toplam kayıpları yaklaşık 868.230 asker olarak bildirilmektedir. Bu rakam, ölü ve yaralıları kapsamaktadır. Özellikle Donetsk bölgesinde Rus kuvvetlerinin ilerleyişi sürerken, Ukrayna ordusu da savunma hattını güçlendirmeye devam etmektedir. Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenskiy, 2025'in gerçek ve güvenilir bir barışın başlangıcı olması gerektiğini vurgulamıştır.

Diplomatik gelişmeler açısından, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu savaşın yıldönümünde "Ukrayna'da kapsamlı, adil ve sürdürülebilir bir barışın teşviki" konulu bir karar kabul etmiştir. Bu karar, Ukrayna'nın uluslararası alanda tanınan sınırları ve toprak bütünlüğüne olan bağlılığını yeniden teyit etmektedir. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan da adil ve kalıcı bir barışın tesisi için tüm güçleriyle çalışmaya devam edeceklerini belirtmiştir.

Uluslararası yardımlar ve ekonomik durum bağlamında, Avrupa Birliği Ukrayna'ya 3,5 milyar avro tutarında ek mali yardım sağlayacağını duyurmuştur. İspanya ise Ukrayna'ya 1 milyar avroluk yeni bir askeri yardım paketi sözü vermiştir. Ukrayna Başbakanı Denis Şmigal, 2025 yılında ülkenin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'nın (GSYİH) %26'sının savunmaya ayrılacağını açıklamıştır. Bu, yaklaşık 2,2 trilyon UAH'lık bir bütçeye tekabül etmektedir.

Barış görüşmeleri ve gelecek perspektifleri konusunda, Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Ankara'da gerçekleştirilen görüşmelerin ardından, Rusya'nın askerî harekâtı ancak müzakerelerin "kesin ve sürdürülebilir" sonuçlar üretmesi halinde durduracağını ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan ise gelecek yıl savaşın değil, barışın yıldönümünü kutlamanın herkesin sorumluluğu olduğunu belirtmiştir.

Rusya-Ukrayna Savaşı, üçüncü yılında da hem askeri hem de diplomatik cephelerde yoğun bir şekilde devam etmektedir. Uluslararası toplumun barış çabaları sürerken, sahadaki gelişmeler ve müzakerelerin seyri, savaşın gelecekteki yönünü belirleyecek kritik faktörler olarak öne çıkmaktadır.

ABD Başkanı Donald Trump ve Değişen Strateji

Donald Trump'ın 2025 yılında yeniden ABD Başkanı seçilmesi, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın seyrini ve uluslararası ilişkileri derinden etkilemiştir. Trump yönetimi, göreve başlamasının

hemen ardından ABD'nin dış politikasında köklü değişikliklere gitmiş ve bu değişiklikler savaşın gidişatını doğrudan etkilemiştir.

Trump, seçim kampanyası sürecinde Ukrayna'ya yapılan mali ve askeri yardımları sorgulayarak, bu desteklerin ABD ekonomisine getirdiği yükü vurgulamıştır. Başkanlık görevine geldikten sonra, Ukrayna'ya yapılan yardımları kesme veya azaltma yönünde adımlar atmış ve Kiev yönetimini Moskova ile müzakerelere zorlamıştır. Bu politika değişikliği, Ukrayna'nın savunma kapasitesini zayıflatmış ve Rusya'nın askeri operasyonlarına karşı direncini azaltmıştır.

Trump yönetimi, Rusya ile ilişkileri normalleştirme ve iş birliğini artırma yönünde adımlar atmıştır. Bu kapsamda, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile doğrudan görüşmeler gerçekleştirilmiş ve Ukrayna krizinin çözümü için Moskova'nın taleplerine daha yakın duran bir tutum sergilenmiştir. Bu yaklaşım, Avrupa'daki müttefikler arasında endişelere yol açmış ve NATO içindeki dayanışmayı zayıflatmıştır.

ABD'nin Ukrayna'ya desteğini azaltması ve Rusya ile yakınlaşması, Avrupa ülkelerinde güvenlik kaygılarını artırmıştır. Özellikle Doğu Avrupa ülkeleri, Rusya'nın artan etkisi karşısında savunma politikalarını yeniden gözden geçirmiş ve kendi güvenliklerini sağlama konusunda daha bağımsız adımlar atma eğilimine girmişlerdir. Bu durum, Avrupa Birliği içinde de ortak bir savunma politikası geliştirme çabalarını hızlandırmıştır. Trump yönetiminin politikaları, Ukrayna'yı zor bir duruma sokmuştur. ABD'den gelen desteğin azalması ve Rusya'nın artan baskısı, Kiev yönetimini Moskova ile müzakerelere zorlamış ve toprak bütünlüğü konusunda taviz vermeye itmiştir. Ukrayna halkı arasında da bu politikalar nedeniyle hayal kırıklığı ve belirsizlik hakimdir.

Sonu Yaklaşan Savaş

ABD Başkanı Donald Trump, Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenskiy'nin kıymetli madenler anlaşmasını imzalamak üzere önümüzdeki günlerde Beyaz Saray'a gelebileceğini açıklamıştır. Trump, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ile Beyaz Saray'da gerçekleştirdiği görüşme sırasında basın mensuplarına gündemdeki gelişmelere dair değerlendirmelerde bulunmuştur. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın sona erdirilmesi için her iki tarafla da müzakerelerin sürdüğünü belirten Trump, Ukrayna ile kıymetli madenler anlaşmasında son aşamaya gelindiğini ifade etmiştir.

“Devlet Başkanı Zelenskiy ile görüşeceğim. Hatta bu hafta ya da önümüzdeki hafta Beyaz Saray’a gelip anlaşmayı imzalayabilir. Kendisiyle Oval Ofis’te bir araya gelmeyi çok isterim, bu olumlu bir gelişme olur. Şu anda anlaşmanın nihai hali üzerinde çalışılmaktadır ve tamamlanmaya çok yaklaşılmıştır” diyen Trump, bu anlaşmanın hem ABD ekonomisine hem de Ukrayna’ya büyük faydalar sağlayacağını vurgulamıştır.

Öte yandan, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile yürütülen görüşmelerin olumlu ilerlediğini belirten Trump, “Moskova ile iyi temaslar kurulmuştur. Rusya ve Ukrayna arasındaki savaşı sona erdirmek için yoğun çaba gösterilmektedir. Son birkaç hafta içinde büyük ilerleme kaydedilmiştir” şeklinde konuşmuştur. Trump ayrıca, anlaşmanın detaylarının netleşmek üzere olduğunu ve ABD’nin yaptığı yatırımları belirlenen süre içerisinde geri alacağı bir model üzerinde çalışıldığını dile getirmiştir. Ukrayna’ya her zamankinden fazla destek verildiğini savunan Trump, “Eğer ben başkan olmasaydım, Ukrayna hâlâ barışın yakınında bile olamayacaktı” demiştir. Fransa ile güçlü ilişkiler kurulduğunu ve bu ülke ile çeşitli ticari anlaşmalar yapılacağını da sözlerine eklemiştir.

GAZZE'DE GÜNDEM SÜRGÜN MÜ?

2025 yılı itibarıyla, Gazze ve Filistin topraklarında yaşanan gelişmeler, bölgedeki insani durumu ve siyasi dinamikleri derinden etkilemiştir. Özellikle son aylarda, İsrail ile Hamas arasında varılan ateşkes anlaşmaları, esir takasları ve uluslararası toplumun tepkileri, bölgedeki tansiyonu belirleyen başlıca unsurlar olmuştur.

İsrail'in Gazze Şeridi'ne yönelik askeri operasyonları sonucunda, Gazzeli yetkililere göre, çoğu kadın ve çocuk olmak üzere 46.700'den fazla Filistinli yaşamını yitirmiştir. Çatışmaların ardından, uluslararası arabulucuların girişimleriyle ateşkes anlaşmaları yapılmış ve esir takas süreçleri başlatılmıştır. Ancak, bu süreçlerde zaman zaman krizler yaşanmış, taraflar birbirlerini anlaşmaları ihlal etmekle suçlamıştır. Örneğin, İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, Hamas'ı geri adım atmakla suçlamış ve ateşkesin sürdürülebilirliği konusunda endişelerini dile getirmiştir.

Gazze Şeridi'nde devam eden çatışmalar ve abluka nedeniyle insani kriz derinleşmiştir. Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Dünya Bankası'nın ortak raporuna göre, Gazze ve Batı Şeria'da toparlanma ve yeniden inşa çalışmaları için önümüzdeki 10 yıl içinde 53,2 milyar

dolara ihtiyaç duyulmaktadır. İsrail'in 8 Ekim 2023 ile 8 Ekim 2024 tarihleri arasında gerçekleştirdiği saldırıların, bölgeye 49 milyar dolarlık zarar verdiği belirtilmiştir. Özellikle çocuklar, çatışmalardan en fazla etkilenen kesim olmuştur. Gazze'deki İsrail saldırılarında yaklaşık 17.818'i çocuk, 12.287'si kadın olmak üzere toplam 45.553 Filistinli hayatını kaybetmiştir. 108.379 kişi ise yaralanmıştır. Filistinli çocuklar, 2025 yılının Gazze için barış ve güven yılı olmasını temenni etmektedir.

Uluslararası toplum, Gazze'deki insani krize dikkat çekmek ve çözüm bulmak amacıyla çeşitli girişimlerde bulunmuştur. ABD Başkanı Donald Trump'ın Orta Doğu Özel Temsilcisi Steve Witkoff, Gazze'de ateşkesin sürdürülmesi müzakereleri kapsamında bölgeye ziyaretler gerçekleştirmiştir. Ayrıca, Çin Dışişleri Bakanı Vang Yi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi toplantısında, Gazze ve Batı Şeria'nın Filistin halkının ana vatanı olduğunu belirterek, iki devletli çözümün önemini vurgulamıştır. Sivil toplum kuruluşları da Gazze'ye yönelik yardım kampanyaları düzenlemiştir.

2025 yılının başlarında, ABD Başkanı Donald Trump, Gazze Şeridi'ni ABD'nin kontrolüne almayı ve bölgedeki Filistinli nüfusu komşu Arap ülkelerine yerleştirmeyi öneren bir plan açıkladı. Trump, bu planın Gazze'yi yeniden inşa ederek "dünyanın insanları" için yaşanabilir bir yer haline getireceğini ve Filistinlilerin başka bölgelerde daha iyi bir yaşam süreceklerini iddia etti. Ancak, bu öneri uluslararası hukuk uzmanları ve insan hakları savunucuları tarafından "etnik temizlik" olarak nitelendirildi ve geniş çapta kınandı.

Norveç ve İspanya gibi ülkeler, Filistinlilerin Gazze'den sürgün edilmesi planını reddettiklerini açıkladılar. Norveç Dışişleri Bakanı Eide, Filistinlilerin başka topraklara sürülmesiyle ilgili endişelerini dile getirerek, bunun uluslararası hukukun ihlali olduğunu vurguladı. ABD içinde de bu plana karşı tepkiler yükseldi. Temsilciler Meclisi'ndeki 215 Demokrat üyeden 145'i, Trump'ın Gazze'ye yönelik etnik temizlik ve tehcir planını geri çekmesi için mektup yazarak çağrıda bulundu.

Trump'ın planı, İsrail'de bazı kesimler tarafından desteklenirken, uluslararası toplumun büyük bir kısmı tarafından eleştirildi. Özellikle Arap ülkeleri, bu planın bölgedeki istikrarı daha da bozabileceği konusunda uyarılarda bulundular. Trump'ın Gazze'yi devralma ve Filistinlileri zorla yerinden etme planı, uluslararası arenada geniş çaplı tepkilere yol açmış ve uygulanabilirliği konusunda ciddi şüpheler doğurmuştur.

MERİTOKRASİ VE ASKERİ BÜROKRASİ

Prof. Dr. Fahri Erenel

Meritokrasi Devlet geleneğimizde yüksek emsalleri bulunan Meritokrasi'nin tarifi; toplumda bireylerin bilgi, bilgelik, beceri, çalışkanlık, analitik düşünce gibi yetenekleri ölçüsünde rol almalarıdır. Meritokrasi din, dil, ırk, yaş, cinsiyet gibi özelliklere bakmaksızın herkese fırsat eşitliği sunar ve başarıyı ödüllendirir. Meritokrasi'de yetenekler kadar çalışkanlık ve üretkenlik de önemlidir. Dolayısıyla, "marifet iltifata tabidir" sözü meritokrasinin en temel ilkelerindedir.

Meritokrasi'de en bilgili ve yetenekli kişiler kariyer basamaklarını tırmanma imkânı bulur. Bu durum kıt kaynaklardan maksimum verim elde edilmesinin, güçlü devlete ve müreffeh bir topluma sahip olmanın temel koşuludur. Aksi takdirde hazıra alışan insanların kendilerini yenilemek, çağa ayak uydurmak için gerekli enerjiye sahip olamadığı; zekâsını, gücünü, teknik ve teknolojik imkanları kullanamadığı bir durum ve gittikçe çürüyen bir toplum ve devlet yapısı ile karşılaşılması kaçınılmaz olur.

Meritokrasi ile ilgili tartışmalar en az antik Yunan tarihi kadar eskilere gitmektedir. Eflatun'un "ya krallar filozof ya da filozoflar kral olmalıdır" sözü yanında eğitim için önerdiği ilkeler meritokrasi ile ilgili düşüncelere temel teşkil etmiştir. Bilindiği üzere geleneksel dönemlerde soy bağına önem verilmekteydi ama sadece bu durumu meritokrasi ile taçlandırabilen toplumlar tarihte iz bırakmıştır.

Bizim tarihimizde devşirme ve lonca gibi kurumlar yanında Enderun Mektebi gibi uygulamalar meritokrasinin en iyi örneklerindedir. Osmanlı devleti meritokrasiyi gereğince uygulayabildiği dönemlerde yönetimde, orduda, sanatta, mimaride önemli şahsiyetler yetiştirme imkânı bulmuştur. Devletin çöküş döneminde ise ehliyet ve liyakat esaslarının artık işlemediği görülmektedir. Eleştirel düşünce ehliyet ve liyakat, insanlık tarihinin başından beri önemli olagelmiştir. Modern ve modern-ötesi toplumlarda bireysel enerjinin toplumsal sinerjiye dönüşebilmesi için meritokrasi kaçınılmaz ve alternatifsiz bir yol hâline gelmiştir. Çağdaş koşullarda eleştirel düşünce, ehliyet ve liyakat esasında dikkatli olmayan toplumların ve devletlerin rekabette pariteyi yakalamaları, başarılı devlet ve güçlü toplum özelliğini koruyabilmeleri asla mümkün değildir.

Çağımızda ehliyet ve liyakat sahibi bireylere duyulan ihtiyaç gittikçe artmaktadır. Bunun için sadece imtiyazlı olanların değil tüm toplumsal kesimlerin eğitim imkanlarından eşit şekilde yararlandığı bir eğitim reformu ve eğitim sisteminin çağın ihtiyaçlarına her daim uyum sağlaması tartışmasız bir zorunluluk hâline gelmiştir. Ne var ki, eğitim sisteminin çok iyi düzenlenmiş olması, gerçek anlamıyla bir meritokrasinin ortaya çıkması için yeterli değildir. Marifet iltifata tabidir. Yani bireylerin sahip olduğu yetenekleri ve enerjiyi toplumsal sinerjiye dönüştürmenin yolu, uzun ve yorucu süreçlerin sonucunda büyük sıkıntılara katlanarak kendini

yetiştirmiş olan bireylerin kapasitelerini gerçekleştirebilecekleri ortamın da hazırlanması ve büyük bir titizlikle korunmasıdır.

Batı Avrupa ülkelerinin son birkaç yüzyılda kat ettikleri mesafe diğer toplumsal ve siyasi gelişmeler yanında asıl olarak meritokrasi konusundaki başarılarından kaynaklanmıştır. Son dönemde Çin başta olmak üzere bazı Asya ülkelerinin yükselişi de özünde bir meritokrasi başarısıdır. Dolayısıyla bugün ve gelecekte “güç ve adalet” temelli rekabet gücümüzün ne olacağı meritokrasi geleneğimizi nereye taşıyacağımızla doğrudan ilgilidir.

Bürokrasiyi bir örgütlenme ve yönetim biçimi olarak ele alan Max Weber’in yasal-rasyonel bürokrasi modelini ortaya koyarken incelediği kurumlar arasında zamanının güçlü ordularından olan Prusya Ordusu da yer almıştır. 19. yüzyılda Prusya, askerî örgütlenme, profesyonelleşme ve askerî öğrenim kurumları ile öncü ve örnek durumdadır. Ayrıca, Prusya’da bu yapılanmanın kurumsal mantığına katkıda bulunan bir isim vardır; Carl von Clausewitz. Bir yönetimin üç önemli özelliği olan; hiyerarşi, otorite ve iş bölümü Prusya Ordusu’ndaki yapılanmada açık şekilde görülmektedir. Bu yapılanmanın, Weber’in “ideal tip bürokrasi” kavramını geliştirmesine öncülük ettiğini söylemek de mümkündür. Kendisi, “ideal tip bürokrasi”nin özelliklerini; “yasalarla düzenlenmiş yetki alanı”, “otorite-hiyerarşi”, “yönetimin yazılı belgelere dayanması”, “uzmanlaşma”, “gayri-şahsilik”, “kariyer yapısı”, “kurallar sistemi”, “kamu ve özel hayatın ayrışması” olarak belirlemiştir. Weber sonrasında “yasal-rasyonel bürokrasi” kavramının yerini “rasyonel-üretken bürokrasi” almaya başlamış, otoritenin kaynağının bilgi olduğu ve uzmanlaşmanın arttığı bir döneme girilmiştir.

“Postbürokrasi” ve “yeni kamu yönetimi anlayışı” kavramları bürokraside birçok değişime yol açmışsa da, silahlı kuvvetlerin bürokrasi ve yönetim anlayışında açtığı değişiklikler, diğer kamu bürokrasisi kurumlarında olduğu gibi hızlı gerçekleşmemiştir. Bürokrasi başlıklı yaklaşımlardan ve değişimlerden etkilenen meslekler arasında askerlik öncelik oluşturmaktadır. Özellikle hızlı değişimin, her meslekte olduğu gibi dünyanın en eski mesleklerinden olan “Askerlik Mesleğini” de kapsamlı değişikliğe tabi tuttuğu bir gerçektir. Silahlı Kuvvetler bünyesine dâhil olan son teknoloji sistem, silah ve araçlar sadece savaşma şeklini değil savaş hukukunu, mesleğin etiğini, eğitim şeklini, organizasyon yapısını, görev içeriklerini, kısacası askerliğin bütün boyutlarını etkilemektedir.

Askerliğin sadece çatışma boyutunu görüp de sarf edilen emek boyutunu göz ardı edenler, askerliği bir meslek olarak görememişlerdir. Dijitalleşmenin tüm hızıyla hüküm sürdüğü günümüzde de bu tutum sürmekte; askerlerin, askerlik dışındaki alanlarda da toplumların gelişiminde ve ekonomide oynadığı rol görmezden gelinmektedir. Erik Jan Zürcher “Askerlik İş” adlı çalışmasında, askerliğin emek boyutuna dikkat çekmiştir: “Emeğin tarihini yazanlar askerlerin yaptıkları işleri uzun süre görmezden geldiler. İş, ‘artı değer sağlayan bir faaliyet’ olarak tanımlandığında askerlerin yaptıkları iş üretken olmaktan çok yıkıcı bir faaliyet olarak

görülmüştür. Askerî iş gücünün, özü itibarıyla artı değer sağlamak yerine mutlaka yıkıcı olacağı varsayımı en azından iki nedenden dolayı tartışmaya açıktır. Birincisi, askerler dünyanın her yerinde zamanlarını savaş meydanlarından çok kışlalarda geçirirler ve garnizonlarda tarım, inşaat işleri ve yol yapımında ucuz iş gücü olarak istihdam edilirler, Askerî iş gücü topyekûn kullanılmasaydı, Fransa'dan Çin'e kadar birbirinden uzak birçok ülkede surlar, bentler, kanallar gibi büyük altyapı yatırımlarını inşa etmek asla mümkün olmazdı. Doğal afetler sonrasında da sık sık askerlere iş düşer ki bu durumda onları tıpkı hastabakıcı ya da ambulans şoförü gibi emekçiler olarak görmek gerekir. İkinci ve asıl neden ise Peter Way'ın öne sürdüğü gibi savaşın nihai sonucudur; eğer başarılı ise işgal edilen topraklar veya kazanılan iktisadi avantajlar yolu ile devletler ve onların seçkinleri için artı değer sağlanmış olur". Askerlik mesleğini tanımlayabilmek için öncelikle meslek kavramının içeriğini çok iyi özümsemek gerekir. Huntington, "Asker ve Devlet" adlı çalışmasında bir mesleğin ayrıştırıcı özelliklerini; o mesleğe özgü uzmanlık, sorumluluk ve birlik olarak açıklamaktadır. Ona göre "uzmanlık", uzun süreli bir eğitim ve tecrübe ile elde edilmektedir. 06 Ağustos 1808 tarihinde Prusya Hükümeti, profesyonellik standardını açık bir şekilde ortaya koyduğu subay atamaları ile ilgili bir kararname yayımlamıştır. Bu kararnamedeki "bir subayın mevkisini belirleyici tek unsur barış zamanlarında öğrenim ve bilgi, savaş zamanlarında ise üstün cesaret ve kavrayış olacaktır" ifadesi uzmanlaşma yolunda önemli bir adım olarak görülmektedir. Subayları bütün sivillerden ayıştıran uzmanlık alanının şiddet yönetimi, yani başarılı silahlı çarpışma olduğunu Harold Lasswel belirtmektedir. Bu uzmanlık alanının gereğini yerine getirebilmesi için kayda değer bir eğitim ve tecrübe olması gerektiğini ise Huntington açıklamaktadır. Ona göre, askerlik mesleğinin entelektüel içeriği, modern subayı mesleki hayatının üçte birini formel eğitime adamaya mecbur etmektedir. Bir subayın işini düzgün biçimde anlaması için; işinin diğer alanlarla (tarih, hukuk, siyaset, ekonomi, sosyoloji, psikoloji gibi) ilişkisi ve bu bilgi alanlarının kendi amaçlarına katkıda bulunabilme yolları hakkında belirli bir fikir sahibi olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Batılı tarihçiler; Avrupalıların dünyanın geri kalanı üzerinde kurdukları tahakkümün nedenini, Avrupa'da Erken Modern Dönem'de askerlik mesleğinde ve askerî teknolojilerde yaptıkları yeniliklerde aramak gerektiğini ifade etmektedir. Bu değişim ve dönüşümler "Askerî Devrim" olarak adlandırılmaktadır. "Askerî Devrim" kavramını ilk kez 1955 yılında ortaya koyan Michael Roberts'e göre ilk devrimci dönüşüm taktik alanda yaşanmıştır. Taktikte gerçekleşen bu değişimin ilk sonuçlarından biri, talimli orduya olan ihtiyacın artması olmuştur. Eğitimi gerçekleştiren subaylar sadece askerî bir lider olmaktan çıkmış aynı zamanda birer eğitmen haline gelmiştir. Osmanlıların Askerî Devrim'i yakalayıp yakalayamadığı hâlâ tartışmalı bir konu olsa da son dönemde yapılan çalışmalara istinaden bazı yönlerden yakalandığı ifade edilebilir. Devrimin sonuçlarından kabul edilen merkezî ordudaki askerlerin sayıca çoğalması ile talimli asker ihtiyacının artması ve mühendislik ihtiyaçlarının karşılanması gibi birtakım sorunlar Osmanlı düşünürleri ve yönetim kadrosunun ilgi alanına 18. yüzyılda girmeye

başlamış görünmektedir. Weber'in bürokrasi sınıflandırmasında yer alan patrimonyal bürokrasi tipi, Osmanlı Devleti'nin yönetim yapısını açıklamada önemli bir yer tutar.

Kişisel otorite ve geleneksel normların ön planda olduğu patrimonyal bürokrasi, Osmanlı devlet geleneğinin temelini oluşturmuştur. 19. yüzyıl ile birlikte meydana gelen gelişmeler Osmanlı patrimonyal bürokrasi düzeninde değişiklikler ortaya çıkarmış, kanun ve hukuk temelli yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. Ancak Sultan Abdülhamit'in idaresi bürokrasinin yeniden merkezileştirilmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır. Osmanlı dönemi bürokrasisi için ihtiyaç duyulan idarecilerin yetiştirilmesinde Enderun Mektebi Sistemi önemli rol oynamıştır. Osmanlı bürokratik yapısının temelini oluşturan Osmanlı devlet geleneklerinin hâkim olduğu Enderun Mektebi'nde, öğrencilerin nasıl seçileceğinden mezuniyetlerine ve devlet adamı olarak atamalarının yapılmasına kadar bütün süreçler önceden belirlenmiş katı kurallar içinde uygulanmış, siyasi, idari ve askerî bürokrasinin ihtiyaç duyduğu insan gücünün yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Temel dinamiğini fetihlerin oluşturduğu Osmanlı Devleti'nde 18. ve 19. yüzyıllarda modernleşme hareketleri içinde askerînin oynadığı rol askerînin konumunu güçlendirmiş ve aynı zamanda onu siyasi hayatın ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir.

Türk ordusu, tarihindeki en kapsamlı dönüşümlerden birini, 1. Dünya Savaşı öncesi Osmanlı Ordusunda, Alman Askerî Heyeti'nin gerçekleştirdiği dönüşümde yaşamış olmakla birlikte, savaş sonucu yenilen ordudan geriye 1950'li yıllara kadar devam edecek olan Prusya Askerî Doktrini dışında fazla bir şey kalmamıştır. Osmanlı Ordusu'nu Almanlar eğitmiş, bütün zabit ve küçük zabit mekteplerinde, Harbiye'de, Erkan-ı Harbiye'de Alman askerlik sistemi öğretilmiştir. Çünkü zamanın en iyisi olarak o görülmüştür. Enver Paşa Berlin'de askerî ataşe olduğunda, Almanya'nın varsıllığını, askerî gücünü, silahlarını görünce başka çare olmadığını düşünmüş, Harbiye Nazırı olduğunda hem orduda genç zabitleri göreve getirmiş hem de orduyu en modern Alman silahları ile güçlendirmeye çalışmıştır. Türk Ordusu'nu yeniden kotarma ve millî bir yapıya kavuşturma çabası Atatürk'ün en büyük amacı olmuştur. 1. Dünya Savaşı sırasında; görevlendirilen her Alman Kumandan ile sorunlar yaşaması, onlarla mücadele etmesi ve görevden alınmaları için Enver Paşa'ya defalarca başvurması, onun Türk milletine olan inancının en önemli göstergesidir. Türk Kurtuluş Savaşı hazırlıklarında, yokluktan bir ordu kurma çabası ise destandır.

NATO'ya girişi müteakip askerî eğitim ve öğretim sistemimiz, Harp Okulu ve kurmay subay eğitimimiz dâhi ABD sisteminden alınmış, adeta ABD sistemine entegre edilmiştir. Talimnamelerimiz ABD talimnamelerinden tercüme edilmiş, belirli ölçülerde Türk Silahlı Kuvvetleri'ne (TSK) uyarlanmış, millî askerî konsept ve doktrinler geliştirilememiştir. Günümüzde TSK eğitim felsefesini, kendisine verilen her türlü vazifenin en iyi şekilde başarılmasının ancak çok iyi eğitilmiş ve yetiştirilmiş personel ve birlikler ile sağlanması oluşturmaktadır. "Eğitim" kavramı ile; tüm eğitim-öğretim faaliyetlerinin ifade edildiği Silahlı Kuvvetler'de, tek erin eğitilmesinden en yüksek seviyedeki Harp Akademileri eğitimine, küçük

bir birliğin harbe hazırlık eğitiminden büyük çaplı müşterek tatbikatlara kadar, tüm eğitim faaliyetleri aynı felsefe altında gerçekleştirilmektedir. TSK eğitim sistemi, subay, astsubay, erbaş ve erlere askerlik sanatını öğretmek amacıyla oluşturulmuş okul ve sonrasını da içeren bir eğitim-öğretim sistemidir. TSK'da uygulanan eğitimin temel özellikleri ise 4 ana başlık altında toplanmaktadır. Bu başlıklar; “Uygulama” (pratiğe yönelik), “Rekabet”, “İdeale Ulaşma Çabası” ve “Eğitimde Etkinlik” olarak sıralanmaktadır. “Uygulama” ile eğitim ve öğretimin görev merkezli olması, uygulamaya yönelik olması ve başarıyı geliştirici olması; “Rekabet” ile eğitim için belirlenen ve devamlı güncelleştirilerek yükseltilen standartlara ulaşma konusunda yarışma; “İdeale Ulaşma Çabası” ile eğitimde devamlı mükemmele ulaşmanın hedef alınması, ideale en fazla yaklaşan asker’in ya da birliğin başarıya ulaşmış kabul edilmesi kastedilmektedir.

“Eğitimde Etkinlik” kavramıyla ise birey ve birlik eğitimini birlikte düşünme, arzu edilen başarıya ulaşmak için iyi eğiticiler, imkanlar ve yeteneklerin dengeli olarak bir araya getirilmesi öngörülmektedir. TSK eğitim sistemi ve felsefesinde yer alan uygulamaların ne ölçüde hayata geçirilebildiği esas tartışılması gereken konu olmalıdır. Bu eğitim sistemi ve felsefesi, özellikle soğuk savaş sonrası güvenlik kavramında yaşanan değişimler ve 15 Temmuz 2016’daki FETÖ terör örgütü kalkışması sonrası sistem ve teşkilatlanma açısından birçok değişikliklere tabi tutulmuştur. Harp Okulları ve Harp Akademileri müfredatı sık sık değişikliklere maruz kalmıştır.

Mevcut yapı 15 Temmuz sonrası değişmiş ve Millî Savunma Üniversitesi kurulmuştur. TSK tüm faaliyetlerini, normlar hiyerarşisine göre hazırlanan ve uygulanan mevzuat kapsamında yürütmüş ve yürütmeye devam etmektedir. Özellikle yönergeler, faaliyetlerin yürütülmesinde en çok başvurulan mevzuat olmaktadır. Bu durum ise mevzuat sayısında çokluğa ve çeşitliliğe, dolayısıyla da örgütsel paslanmaya yol açmaktadır. Uygulamalarda sıfır inisiyatif ile hareket edilmekte, örneğin performans değerlendirmelerinde not takdiri dışında diğer alanlarda belirli kademe yöneticilerinin hemen hemen hiç inisiyatifi olmamaktadır.

Subay ve astsubay atama ve yer değiştirmelerinde yine mevzuat dikkate alınmakta, ancak örneğin çok başarılı çalışmalara imza atan bir personel garnizon hizmet süresini doldurduğu gerekçesi ile uzmanlık alanı ile hiç ilgisi olmayan bir garnizona tayin olabilmektedir. Atamalarda, çeşitli görevlere seçimde ve terfilerde uygulanacak prosedür belli olmakla birlikte üst yönetim kademesinin tercihleri sisteme yönelik güven duygusunu zedeleyebilmektedir. 15 Temmuz hain kalkışması bu uygulamaların bir sonucu olarak görülmelidir. Günümüzde Silahlı Kuvvetler’in yetenekleri; barışı koruma görevlerinden doğal felaketlere müdahaleye, tahliye operasyonlarından savaş sonrası yeniden yapılandırma ve askerî diplomasi çalışmalarına kadar geniş bir sahada dış politikaya katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla daha etkin, çevik, dinamik, vurucu ve esnek bir Silahlı Kuvvetler yapısı, her zamankinden daha fazla önem kazanmıştır. Güvenliği geleneksel güç unsurlarıyla sağlamak artık mümkün görülmemektedir. Askerî güç ve yetenekler diplomasinin hedeflerini desteklemekte yetersiz kalabilmektedir.

Askerî ve sivil yeteneklerin uyumlu ve birbirini tamamlayıcı şekilde kullanılması giderek önem kazanmaktadır. Ayrıca, güvenliği başkalarının üstünden değil, onlarla birlikte sağlamayı, güvenliği yaymayı ve yaygınlaştırmayı öngören bir yaklaşım benimsenmelidir. Mevcut ve gelecekteki güvenlik ortamına ilişkin gelişmeler ile bu gelişmelere uyum adına dünya ordularının personel temin ve yetiştirme sistemindeki düzenlemeler sürekli olarak takip edilmeli, mevcut ve gelecekteki barış ve savaş dönemi görevleri çerçevesinde rekabet edebilmek için personelin sahip olması gereken “genel yetenek” ve “mesleki bilgi/beceri” düzeyinin ne olması gerektiği bugünden belirlenmeli ve eğitim-öğretim sistemi buna göre şekillendirilerek geliştirilmelidir. Askerî bürokrasinin yapılanması sivil bürokrasi ile yürütülmelidir. Liyakata, şeffaflığa ve nesnellığe dayalı işe alım ve terfi süreci ile işe başlanmalıdır. Liyakat için devletin elindeki en önemli araç ise rekabetçi bir yarışın ortaya çıkmasını sağlayacak güvenilir sınavlardır. Liyakat ilkesi, insanların kurum dışındaki “informel” bir hiyerarşik yapıda ilerleme isteği ve o yapıdaki üstten emir almasını ifade eden “formel” bürokrasi içinde hareket etmesini sağlayacaktır.

Türk kamu yönetiminde performansa dayalı personel sisteminin ve işlevsel bir performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir. Bireysel veya ideolojik keyfiliklerin engellenmesi için performans ölçümünün bir standarda bağlanması; personelin hak, güvence ve yükümlülüklerinin çok iyi tayin edilmesi ve bu işin gözetimi ve denetimini yapacak mekanizmaların oluşturulması elzemdir. Bunun için ilgili kurumların kapasitesinin geliştirilmesi üzerinde çalışılmalıdır.

Askerlik, “içselleştirme gerektiren, büyük ölçüde fedakârlığa ve idealizme dayalı bir meslek” olarak nitelendirilmekte; eğitim sürecinin bu “içselleştirmeyi azami ölçüde mümkün kılacak nitelikte olması” gereğine işaret edilmektedir. Bu yüzden de azami fedakârlık, sabır ve adanmışlık gerektiren askerlik mesleğine ve bu mesleğin gerektirdiği daha ileri aşamadaki eğitim süreçlerine hazırlanmada, subay adaylarının iştihak ve yeteneklerine göre askerlik mesleğine zihinsel ve fiziksel açıdan uygun olup olmadıklarının hem kendilerince hem de ilgili eğitimcilerce erken aşamalarda tespit ve teşhisine imkân sağlayan askerî liselerin tekrar kuruluşu değerlendirilmelidir. Günümüzde, teknolojik gelişmelerin harp silah, araç ve gereçlerine yansısıyla savaşın karakteri daha karmaşık hâle gelmiş ve zaman içinde karmaşık ve gelişmiş sistemleri kullanacak nitelikli personele duyulan ihtiyaç artmıştır. Bu da sadece komuta kadrolarında değil, daha aşağı kademelerde harp silah, araç ve gereçlerini kullanan personelin de uzman ve kalıcı personel niteliğinde olmasını, başka bir ifadeyle bu kadroların da profesyonel kadrolara dönüştürülmesini zorunlu hâle getirmiştir.

Tam profesyonel ordu yapısını tercih etmeyen veya bu modele geçemeyen ülkeler için söz konusu kadroların farklı yöntemlerle (sivil veya asker) profesyonelleştirilmesi, orduların hem muharebe etkinliğini artırmış hem de savunmanın daha ekonomik bir şekilde yapılmasına imkân sağlamıştır. Askerlik mesleğini “iş” ve çalışanları “işçi” olarak gören görüşler de bu

gelişmelerden etkilenmektedir. Eric Jan Zürcher'in derlediği "Askerlik İşi "adlı kitapta, yer verilen; "Çoğu devlet hazineye en düşük maliyetli ordu arayışını durmadan sürdürmektedir. Diğer taraftan ordunun da teknolojik açıdan gelişmiş ve güvenilir olması gerekir. Orduya asker alımı ve istihdamında en kapsamlı değişikliklerin çoğu öğrenilenlerden ders çıkarma ve daha başarılı rakiplerle yarışma arzusundan kaynaklanmaktadır. Bunun için mutlaka yeni teknolojilere odaklanması gerekmez, yeni disiplin, eğitim ve kurumsal yapı biçimleri gibi sosyal teknolojilere odaklanma da dikkate alınmalıdır." ifadeleri her ne kadar teknolojiyi ikinci plana atmış gibi görünse de gelişen ve özellikle de dijitalleşen teknoloji, odaklanması gereken konuları tersine çevirmiş görünmektedir. Yine her ekonomik sektörün güvenlikleştirilmesi, güvenlik/savunma sektörünün her boyutunun ise ekonomikleştirilmesi, birlikte yönetilmesi gereken temel paradigmalardır. Artık geleneksel hiyerarşiye dayalı organizasyonlar ve iş yapma biçimi yerine; esnek, modüler, dinamik, akışkan, ihtiyaç odaklı ve dijital dönüşümü tamamlamış savunma/güvenlik kurumlarını ortaya çıkaracak insan kaynağının ne ve nasıl olacağı temel sorudur.

Kaynakça

Başaran, V. ve Demir, R. (2019), "Askerî Devrim ve Türk Modernleşmesine Etkisi", ERDEM, Aralık 2019; Sayı: 77; 263-280

Bilgiç, S., Akyürek, S., Koydemir, S. (2015), "Türkiye'de Askerlik Sistemi Nasıl Olmalıdır?", Bilge Strateji, Cilt 7, Sayı 13, İstanbul

Bingöl, O. ve Varlık, A. B. (2017), "15 Temmuz Sonrası Türk Ordusu Kriz ve Çıkış", Barış Kitapevi, Ankara

Huntington, S. P. (2004), "Asker ve Devlet" (Çev. Uğur Kızılaslan), Salyangoz Yayınları İstanbul

Pekin, İ. H. (2015), "Nasıl bir Türk Silahlı Kuvvetleri?", <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/nasil-bir-turk-silahli-kuvvetleri>

Seren, M. (2016), "Askerî Liseler Tartışması" Sobacı, Z. M. (2016), "Bürokrasi Üzerine Yeniden Düşünmek", <https://kriterdergi.com/dosya/burokrasi-uzerine-yeniden-dusunmek>

Terzioğlu, A. H. (2017), "Türk-Ordu-TSK", <http://ankaenstitusu.com/turk-ordu-tsk/>

Zürcher, E. J. - Derleyen (2017), "Askerlik İşi - Askerî İşgücünün Karşılaştırmalı Tarihi (1500-2000), (Çev. Dilek Şendi), "Askere Alımlarda ve Askerî İstihdamda Dünyadaki Değişiklikleri Anlamak", Erik Jan, Zürcher, Sena Ofset, İstanbul

<https://www.memurlar.net/haber/18039/tsk-egitimi-uygulama-rekabet-ideale-ulasma-cabasi-ve-egitimde-etkinlik.html>, 16.03.2005 TC. Cumhurbaşkanlığı Savunma Reformu Raporu,

https://www.academia.edu/29195102/Türkiye_Cumhuriyeti_Cumhurbaşkanlığı

YERLİ VE MİLLİ SAVUNMA SANAYİ NİÇİN GEREKLİDİR?*

Hüseyin Efe Dindar

Savunma sanayi, bir ülkenin bağımsızlığının en önemli yapı taşlarından biridir. Tarih boyunca bağımsızlığını korumak isteyen milletler, güçlü bir savunma altyapısı kurmanın gerekliliğini anlamış ve bu doğrultuda çalışmalarında bulunmuştur. Türkiye'nin yerli ve milli savunma sanayisine verdiği önemin temelinde, ülkemizin jeopolitik konumu, tarihsel deneyimleri ve bağımsızlık mücadelesi yer almaktadır. Bu çalışmada, yerli ve milli savunma sanayinin gerekliliği tarihsel perspektiften günümüze kadar incelenecek ve bu doğrultuda Türkiye'nin bu alandaki çabaları ele alınacaktır.

Günümüzde Yerli ve Milli Savunma Sanayi

Son yıllarda Türkiye, savunma sanayisinde dışa bağımlılığı azaltmak için önemli adımlar atmıştır. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı'nın koordinasyonu ile özellikle 2000'li yıllardan itibaren yerli ve milli üretime ağırlık verilmiştir. Bugün, Türkiye'nin insansız hava araçları (İHA ve SİHA), zırhlı araçlar, denizaltılar, savaş gemileri ve füze sistemleri gibi alanlarda dünya çapında rekabet edebilen ürünler geliştirdiği görülmektedir.

Özellikle Bayraktar TB2 gibi insansız hava araçları, sadece Türkiye'nin sınır güvenliğinde değil, aynı zamanda Suriye, Libya ve Karabağ gibi bölgelerde etkin bir güç unsuru olarak kendini göstermiştir. Bunun yanında ASELSAN ve ROKETSAN gibi kuruluşlar, savunma sanayisinin farklı alanlarında dünya çapında önemli başarılar elde etmişlerdir.

Türkiye'nin Çabaları: Başarı Örnekleri

1. ASELSAN:

ASELSAN, Türk savunma sanayisinin lider kuruluşlarından biridir ve birçok alanda yerli ve milli çözümler sunmaktadır.

• **40 Kanallı Yerli Telsiz:** ASELSAN tarafından üretilen yerli ve milli telsizler, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin haberleşme altyapısını güçlendirmiştir. Bu telsizler, güvenli iletişim sağlamasıyla askeri operasyonlarda kritik bir rol oynamaktadır.

• **Radar ve Elektronik Sistemler:** ASELSAN, hava savunma radarları, elektronik harp sistemleri ve komuta kontrol sistemleri gibi kritik teknolojilerde öncü konumdadır.

2. ROKETSAN:

ROKETSAN, Türkiye'nin füze ve roket teknolojilerindeki en önemli aktörlerinden biridir.

• **Füze ve Roket Sistemleri:** ROKETSAN tarafından geliştirilen SOM seyir füzesi, Cirit lazer güdümlü füze ve TRG-230 roket sistemi gibi ürünler, yerli mühendislik yeteneklerinin geldiği noktayı göstermektedir. Özellikle SOM seyir füzesi, yüksek hassasiyetli vuruş yeteneğiyle Türk Silahlı Kuvvetleri için stratejik bir güç unsuru olmuştur.

• **Uzay Çalışmaları:** ROKETSAN'ın mikro uydular için geliştirdiği roket sistemleri, Türkiye'nin uzay teknolojilerine entegrasyonunu hızlandırmıştır.

3. Yerli Füze ve Roket Projeleri:

• **HISAR Hava Savunma Sistemleri:** Türkiye'nin yerli ve milli hava savunma sistemleri olan HISAR-A ve HISAR-O, düşük ve orta irtifa tehditlerine karşı etkin bir çözüm sunmaktadır.

• **ATMACA Gemisavar Füzesi:** ATMACA, Türkiye'nin ilk yerli gemisavar füzesi olarak deniz kuvvetlerimizin operasyonel gücünü artırmıştır.

4. MİLGEM Projesi:

Türkiye'nin yerli savaş gemisi üretimi kapsamında başlattığı MİLGEM Projesi, deniz savunmasında önemli bir kilometre taşıdır. Bu projeye üretilen gemiler, radar görünmezlik özellikleri ve yüksek teknoloji silah sistemleriyle donatılmıştır.

Savunma Sanayisinin Stratejik Önemi

Cumhurbaşkanı Erdoğan, savunma sanayisini geliştirmenin yalnızca askeri değil, aynı zamanda ekonomik ve teknolojik bir yatırım olduğunu ifade etmiştir. Yerli savunma projeleri sayesinde, Türkiye'nin cari açığı azaltılmış ve ileri teknoloji alanında kritik bilgi birikimi sağlanmıştır. Erdoğan, bu alandaki ilerlemenin, Türkiye'yi küresel güç dengesinde daha etkili bir konuma taşıyacağını sıkça dile getirmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, yerli ve milli savunma sanayisinin gelişimini Türkiye'nin bağımsızlığının ve güvenliğinin garantisi olarak görmektedir.

YENİ BİR SURIYE MÜMKÜN MÜ?

2024 Aralık ayında Heyet Tahrir Şam (HTŞ) liderliğindeki isyancı güçlerin başkent Şam'a girmesiyle yeni bir döneme girmiştir. Bu gelişme, Beşar Esad'ın ülkeyi terk etmesine ve Rusya'nın Suriye'deki askeri varlığının yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Esad rejiminin çökmesinin ardından, Suriye'de geçiş hükümeti kurma çabaları hız kazanmıştır. Başkent Şam'da düzenlenen Ulusal Diyalog Konferansı'nda 600'den fazla davetli bir araya gelerek, ülkenin yeniden inşası ve anayasal reformlar üzerine görüşmeler yapmıştır. Yeni yönetimin Cumhurbaşkanı Ahmed Şara, "Suriye nasıl özgürleştiyse, kendini de yeniden inşa edecek" şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Uluslararası toplum, Suriye'deki bu dönüşüm sürecine çeşitli şekillerde yanıt vermektedir. Avrupa Birliği, Esad rejiminin sona ermesinin ardından bazı yaptırımları askıya almış ve Suriye merkez bankasına fon sağlanmasını içeren adımlar atmıştır. Ayrıca, Arap Ligi, Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed Şara'yı toplantılarına davet ederek, bölgedeki normalleşme sürecine destek vermektedir.

Suriye'nin yeniden yapılanması ve istikrara kavuşması, yalnızca içsel çabalarla değil, aynı zamanda uluslararası güçlerin ve bölgesel aktörlerin tutumlarına göre de değişecektir. İç faktörler önemli bir engel teşkil etmektedir. Suriye'deki yıllarca süren savaş, toplumda derin yaralar bırakmış ve büyük bir nüfus hareketliliğine yol açmıştır. Yerinden edilmiş milyonlarca Suriyeli, ülkenin yeniden inşasına katkı sağlamak zorundadır. Ancak, bu süreç, ülkede meydana gelen mezhep temelli gerilimler, etnik bölünmeler ve savaşın etkileri nedeniyle oldukça

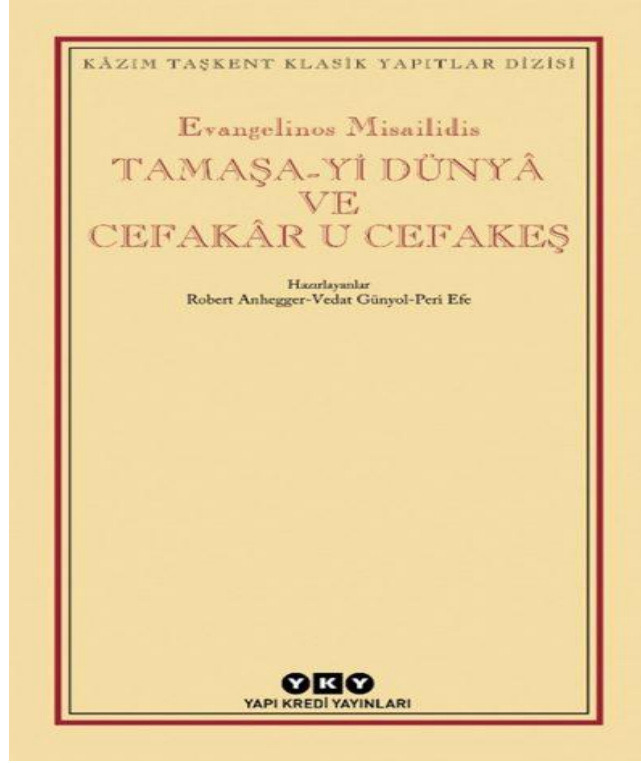
karmaşıktır. Ayrıca, ekonomik kalkınma, altyapı ve eğitim gibi temel alanlarda büyük bir yeniden yapılanma gereklidir.

Bölgesel güçler ve uluslararası toplum da bu dönüşümde önemli bir rol oynamaktadır. Rusya ve İran, Esad rejimini desteklerken, Türkiye, ABD ve Arap ülkeleri gibi diğer aktörler Suriye'nin geleceği konusunda farklı çıkarlar taşımaktadır. Bu aktörlerin tutumları, Suriye'nin politik yapısının nasıl şekilleneceğini doğrudan etkileyecektir. Özellikle, Suriye'nin toprak bütünlüğü ve İran'ın bölgede etkisi gibi konular, çözülmeden kalmaktadır.

Ancak, Suriye'de tam anlamıyla bir istikrar sağlanabilmesi için hala önemli zorluklar bulunmaktadır. Ülkede bazı bölgelerde çatışmalar devam etmekte, insani krizler sürmekte ve yeniden inşa süreci için kaynak temini gerekmektedir. Bununla birlikte, Suriye'deki bu yeni dönemin, bölgedeki barış ve istikrar için bir fırsat sunduğu değerlendirilmektedir.

KİTAP TAVSİYESİ

Evangelinos Misailidis'in 1872'de yayımlanan "Tamaşa-yi Dünyâ ve Cefakâr u Cefakeş" adlı eseri, kahramanı Aleko Favini'nin İstanbul'dan başlayıp Romanya, Rusya, İtalya, İngiltere ve Fransa'da devam eden ve Yunanistan'da sona eren, yıllar süren maceralarla dolu fırtınalı hayatını anlatan pikaresk bir romandır. Türkçenin ilk romanlarından biri olmasının yanı sıra, Karamanlı Türkçesinin en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilir.

Eser, yaşadığı kozmopolit çevreyi renkli bir üslupla yansıtarak eşsiz bir dil hazinesi oluşturmuş, aynı zamanda geçtiği ülkelerdeki o dönemdeki yaşam tarzları, gelenekler, hâlâ var olan önyargılar ve boş inançlar hakkında ilginç bilgiler sunan çok değerli bir kaynaktır.

1987'de Robert Anhegger ve Vedat Günyol tarafından Latin alfabesiyle sadeleştirilip bazı bölümleri çıkarılarak yayımlanan bu eser, Peri Efe'nin titiz çalışması ile şimdi açıklamalı tam metin olarak Türk okurlarıyla buluştu.